

Плосконос Артем Ігорович,
ад'юнкт докторантури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ДОПИТУ

Вирішення проблем, пов'язаних із зростанням злочинності та її організованих проявів на сучасному етапі розвитку Української держави належить до найбільш актуальних соціальних, політичних і правових завдань. В умовах сьогодення організована злочинність винаходить нові форми протидії виявленню та розслідуванню їх злочинної діяльності, тому існує нагальна потреба у вивченні психологічних механізмів існування організованих злочинних угруповань, розробці тактичних засад боротьби з цим негативним явищем.

Психологічне забезпечення являє собою розробку нових, адаптацію та застосування вже існуючих психологічних знань у вигляді методик, технологій, рекомендацій з метою забезпечення супроводження будь-якої діяльності, в тому числі і оперативно-службової з метою підвищення її ефективності. Складання психологічних портретів правопорушників (злочинців) з подальшим їх використанням в оперативно-розшукових та слідчих заходах визначено як одне з пріоритетних завдань такої діяльності.

У криміналістиці та теорії розслідування злочинів під психологічним портретом, як правило, розуміють систему відомостей про психологічні та інші (соціальні, демографічні, правові) ознаки особи, важливі з точки зору її встановлення та ідентифікації [1, с. 174]. Разом з тим, необхідно зазначити, що інформаційні відомості, які закладаються в психологічний портрет злочинця мають суттєве значення не лише для її встановлення та подальшої ідентифікації, а і для розширення можливостей щодо всебічного та повного встановлення обставин, які супроводжували злочинну подію, під час проведення вербальних слідчих (розшукових) дій.

Психологічний портрет і його використання не має доказового значення у кримінальному провадженні, але така інформація успішно застосовується під час пошуку доказів, а також під час організації та проведення оперативних заходів і слідчих (розшукових дій) дій.

Вчені-психологи, що займалися проблемою розробки типових моделей створення пошукового портрета злочинця, наводять відомості про його структуру і елементний склад. Структура запропонованих

моделей може мати невеликі відмінності, але практично всі дослідники цього питання виділяють ознаки, що характеризують біологічні, психічні та соціальні складові розшукуваної особи. [1, с. 176].

Разом з тим доцільно зазначити, що саме криміналістична складова психологічного портрета злочинця нині ще недостатньо глибоко розроблена [2, с. 32]. Тому цілком обґрунтованою є постановка питання про співвідношення необхідного обсягу криміналістичної та психологічної інформації в такому портреті невідомого злочинця.

У кожному конкретному випадку психологічний портрет є результатом комплексного міждисциплінарного аналізу відображених в матеріалах кримінального провадження обставинах злочину. Спрямованість такого аналізу – отримати відомості про особу злочинця, інформацію, що дозволяє створити імовірнісний портрет злочинця з характерними рисами його психічного та зовнішнього конституційного вигляду, професійною орієнтацією, стилем життя, захопленнями тощо.

Найчастіше такий психологічний профіль злочинця складається на підставі інформації, отриманої з місця події, тобто шляхом аналізу матеріальних доказів.

Разом з тим, на увагу заслуговують і інші джерела інформації, такі як усне мовлення злочинця [1, с. 177], відомості стосовно якого можливо буде використовувати під час розслідування не лише до встановлення та ідентифікації особи, а під час проведення безпосередньо допиту.

Індивідуальність мови мовця зумовлена як анатомічно-фізіологічною будовою мовотворних органів, так свідомою і підсвідомою діяльністю вищої нервової системи, яка відображає інтелектуальний та навиковий рівень мовного розвитку диктора [1, с. 178]. Тому за акустичними, стилістичними, лексичними ознаками, граматичною будовою і іншими особливостями усної мови в процесі її сприйняття навіть безпосередньо не спостережуваного мовця можна розпізнати його національну, статеву, професійну приналежність і ряд інших ознак, важливих для діагностичних, а також ідентифікаційних цілей.

Корисними з цього погляду можуть бути визначені науковцями закономірні зв'язки властивостей особи з особливостями голосу, форми, будови і змісту усного мовлення [5, с. 314].

За усним мовленням можна зробити висновки щодо ряду якостей людини. за змістом висловів можна судити про погляди особи, її переконання, цілі, плани, мотиви, потреби, ціннісні орієнтації,

інтереси та ін.; по словниковому запасу, побудові мови, викладу думок, відповідях на запитання можна судити про її освіту, культуру, професійну приналежність, розумовий розвиток, винахідливість, особливості правової психології тощо; по вимові можна оцінювати її національну і регіональну приналежність, можливе місце народження і тривалого проживання, освіту; по темпу мови, інтонації, жестикуляції і експресивності мови можна оцінювати її тип темпераменту, емоційну врівноваженість, уміння володіти собою, силу волі, зарозумілість, культурність, систему ціннісних пріоритетів [5, с. 312].

Інформація про властивості мовця, яка міститься в ознаках його усного мовлення, дозволяє зробити висновки про фізичний, психологічний та соціальний вигляд особи [3, с. 136].

Моделювання властивостей невідомого злочинця, або складання психологічного портрета, здійснюється в умовах гострого дефіциту інформації, на основі поведінкового аналізу наявних слідів і відомих обставин вчинення злочину. Такі моделі дозволяють також на основі відомих взаємозв'язків і кореляційних залежностей прогнозувати і не встановлені властивості, і особливості розшукуваних злочинців, для того щоб зробити портрет більш детальним [1, с. 174].

Таким чином результатом побудови психологічного портрета є імовірнісний опис криміналістично значущих характеристик невідомої особи, що скоїла злочин. Комплексний і аналітичний підходи до створення розшукового портрета можуть бути реалізовані на основі сучасних можливостей криміналістичного дослідження різних матеріальних відображень і слідів

Список використаних джерел

1. Жерж Н.А. Пошуковий портрет злочинця: зарубіжний та вітчизняний досвід. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2014. Вип. 2(65). С. 172–179.
2. Зинин А.М. Проблемы криминалистического установления личности. Вестник криминалистики. 2003. Вып. 4 (8). С. 29–33.
3. Зинин А.М. Теоретические и практические проблемы криминалистического установления личности по признакам внешности: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Москва, 1997. 269 с.
4. Криміналістика: підручник. / [В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко та ін.] Київ, 2015. 704 с.
5. Мацкевич И. М. Криминологический портрет преступника (теоретические проблемы составления). Научные труды Московской государственной юридической академии. 2008. № 6. С. 1424–1444.

6. Папкин А. И., Анфиногенов А.И. Психологический портрет преступника: понятие, виды методика составления. Право и юридическая психология. 1995. № 1. С. 6–14.

7. Саковський А.А. Проблеми розслідування інсценувань злочинів, учинених організованими злочинними групами. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. № 27. С. 43–50.